Давня історія Кореччини

Давня історія є наитривалішим періодом у розвитку людства. Вона охоплює часи від появи первісної людини, вивчає у буквальному розумінні слова становлення людей, шлях розвитку та удосконалення виробництва знарядь праці, способів добування їжі, утворення людського суспільства, найдавніші форми його організації, виникнення перших цивілізацій та держав. Цей шлях людство долало більше 3 млн років.

Дослідження археологічних знахідок відчать, що найдавніші люди прийандрували на територію України з ередньої Азії через Балкани, а дещо зніше – з Центральної Європи. Цей роцес відбувався протягом багатьох исячоліть.

Найдавніші знахідки, зроблені на теиторії Корецького району, відносять до періоду палеоліту (35-11 тисяч ків тому). У цей період людина вже авчилася виготовляти різноманітні наряддя праці з каменю, про що свідть виявлені на Кореччині крем'яні роби.

На території району, поблизу села овий Корець, знаходиться одна з найдревніших курганних груп Рівненської області – курганний могильник родоцько-здовбицької культури. Він займає невеликий високий пагорб на раю правого берега р. Корчик у середній її течії. Пагорб має овальну в плані форму, височіє над терасою, виділяюсь з усіх сторін стрімкими схилами. Західний схил спускається до заплави Корчик. Пагорб має форму купола найвищою точкою у центрі і рельєф знижується у всіх напрямках від центральної площадки, на якій розташовані кургани. Могильник складається 17 поховань. У центрі знаходиться найбільший курган, інші розміщені зигзагом на схід і захід від нього, утворючи ряди вздовж осі пагорбу. Кургани мають висоту 0,4-1,2 м, діаметр – 5-12 . По центру трьох насипів простежуться квадратні ями розміром 1,0 х 1,0 . Могильник виявлений у 1982 році жителем Морозівської СШ Ярошинським Б. Х. після повідомлення учнів, які розкопали незадовго до того один з курганів. В останньому були виявлені острія на спис, фрагмент кам'яної просвердленої сокири, фрагменти кераміки, крем'яні відщепи. Того ж року Приймою Б. А. досліджено наступний курган діаметром 6 м і висотою 0,7 м. Під ним виявлено поховання на материковій глині – скорчений скелет, в положенні на лівому боці головою на північ, руки зігнуті у ліктях і складені на грудях. Таким чином померлих ховали наші предки. Скорченість мала символізувати повернення в лоно матері, що свідчило про віру в інше (наступне життя). Для цього спеціально підрізався сухожилля. Поряд знайдено два фрагменти кам'яних просвердлених сокир, розвал циліндричного кубку і фрагменти кераміки. Могильник під Великим Корцем є єдиною подібною пам'яткою на Рівненщині.

Наступні знахідки відносяться до бронзового віку: на околиці села Копитів знайдено спис стжижівської культури, племена якої населяли північно-західну частину Волині та крем'яне острія до нього. До бронзової доби належать знахідки крем'яних ножа, сокири і проколки, а також вовчого зуба-амулета в урочищі Річечина.

З кінця XVI I до IX століття до н.е. на великих просторах Європи розвивається тшинецько-комарівська культура, до якої належать нижні шари багатошарового поселення за 1,5 кілометра від села Харалуга. У цьому ж поселенні знайдено сліди могилянської групи пам'яток культури Волині (VII-VI століття н.е.), а також милоградської культури (друга половина I тисячоліття до н.е.), які належать до ранньозалізного віку.

У I столітті нашої ери територію Волині населяли зарубинецькі племена. Окремі залишки цієї культури було знайдено на території села Сапожина у 1936 році польськими археологами.

У другій половині I тисячоліття нашої ери територія Корецького району була прикордонням між землями волинян, які мешкали на захід від Горині, та древлян (на схід від Случа). Але яке саме з цих племен населяло корецькі землі, достеменно не відомо, оскільки розкопки проводилися недостатньо і багато стародавніх курганів залишились нерозкопаними.

У 1965 році поблизу села Морозівки на лівому березі річки Корчик виявлено слов'янське поселення VI-VII століть.

У 1983 році експедиція Рівненського краєзнавчого та Корецького історичного музеїв дослідила курган у селі Гвіздів періоду Давньої Русі, тобто X-XI століття. У 1985 році ця ж експедиція здійснила розкопки поблизу села Великої Клецької, на могильнику, що складається з чотирьох курганів, насипаних слов'янами-язичниками, про що свідчать залишки вогнища, складеного в певному місці, над якими насипали земляний горб. Ця група курганів знаходиться в південній частині села, на відстані близько 50 м на північ від дороги, на північний схід від гирла невеликого струмка, правої притоки р. Клецьки. Групу складають чотири насипи та один знесений, що простяглись вздовж берега по лінії північний схід-південний захід на відстані близько 20 м. На сьогодні курганна група знаходиться посеред задернованих територій. У діаметрі кожен з курганів складає близько 2 м та 0,5 м заввишки.

Кургани-могильники, які належать до часу формування держави у східних слов'ян (IX-X століття), розташовані у центрі села Гвіздова. Серед них є досить великі за розмірами – висотою до двох і діаметром понад 15 метрів. У Гвіздівському кургані поряд з рештками поховання знайдено оплавлені внаслідок дії вогню бронзові вироби, кольорову скляну намистину та уламки глиняного посуду.

До періоду Київської Русі можна віднести городища, розміщені поблизу сіл Сапожина, Стовпина і міста Корця. Зокрема, біля села Сапожина, в урочищі Вал, у центральній частині села, за 50 м на захід від сільради, знаходиться городище давньоруського часу XI-XIII ст. Воно є залишками давньоруського міста Сапогинь, згаданого у літописі під 1151 р. У топографічному плані городище знаходиться на верхній надзаплавній терасі в місці злиття двох струмків, що нижче формують річку Стави. Розташоване на рівнині і оточене валом, залишки якого збереглися з південної і західної сторони, а з південного сходу є залишки рву. Прослідковується його прямокутна в плані форма, з розмірами близько 68х54 м.

Корецьке городище знаходиться за 1 км від міста у напрямку урочища Шитня, на підвищеному березі річки Корчик. Воно має підтрикутну форму розміром 52х63 метри і обведене подвійним валом до 2 метрів заввишки та ровом. Виявлене наприкінці XIX століття, обстежене у 1950 році. На його території виявлено кераміку давньоруських часів.

До періоду Київської Русі належить і могильник поблизу села Устя в урочищі Могилки.

Восени 2010 року в Корецькому районі працівниками ДП «Волинські старожитності» та Рівненського обласного краєзнавчого музею було проведено археологічні розвідки в рамках роботи над Зводом пам'яток історії та культури. Одним із загонів цієї експедиції стало обстежено району села Устя, де р. Корчик впадає в р. Случ. Було оглянуто відомі археологічні пам'ятки біля цього села, зокрема місцезнаходження давньоруського городища. Окрім того, при розвідках було обстежено кілька давніх поселень. Результатами досліджень стали виявлені в трьох пунктах матеріали доби мезоліту. Очевидно тут є стоянки цього часу, однак для зборів повноцінної колекції необхідне неодноразове обстеження цих пам'яток. На двох поселеннях було виявлено матеріали, пов'язані з городоцько-здовбицькою культурою доби бронзи, на більшості пам'яток – ліпну кераміку, яка, очевидно, датується ранніми залізним віком, на одній – кераміку зарубинецької культури. Досить цікавим є поселення вельбарської культури давніх германців, яке за виявленим матеріалом можна датувати кінцем II – III ст.

Знахідки круглих, метрів зо два в діаметрі, домниць (примітивних залізоплавильних печей) свідчать про те, що у давнину на території Корецького району добували болотну залізну руду. Розташовані ці домниці недалеко від с. Залізниці. Деякі з них траплялися з рудою або вже готовим металом вперемішку з деревним вугіллям. Час дії металургійного комплексу приблизно датується XI-XVI століттями, хоча цілком імовірно, що руду тут добували і у більш ранні часи. Пам'ятка розташована на підвищенні серед заболоченої заплави лівого берега р. Вороб'ївки, на південній околиці села. Розміри пам'ятки 600х200 м, площа задернована. За інформацією місцевого населення оранка на цій території не ведеться, чому заважає велика кількість «жужеля» (криці та шлаку) і глинобитних горнів для обробки металу.

Це лише мала частина з розвіданих пам'яток археології, що знаходяться на території нашого краю. Шкода, що багато з них погано збережені. Наявні випадки банального розорювання, розграбування, особливо за участі, так званих, «чорних археологів».

Національна свідомість формується на основі історичної пам'яті. Археологічні пам'ятки – це те невичерпне джерело, що дозволяє нам писати власну історію на фактах, а не на припущеннях. Якщо ми відповідальні перед майбутніми поколіннями, то поряд зі збереженням кордонів, маємо подумати і над збереженням власного минулого, яке стане основою майбутньої процвітаючої України.

Валентин БРУХЛІЙ, провідний науковий співробітник Корецького районного історичного музею